עין משפט נר מצוה

פז א ב מיי' פ"ה מהל' מעשר הל' ט סמג עשין קלה טוש"ע י"ד סי' שלח סעיף ק:

פח ג מיי' פי"ב מהל' שכירות הלכה ז:

פט ד ה מיי' שם הל' ו סמג עשין לח טוש"ע ח"מ סי' שלו סעיף ה:

צ ו מיי' פ"ג מהלכות מעשר הל' יד סמג עשין קלה טוש"ע י"ד סי' שלח סעיף פו:

על מנת שיאכל בני בשברי. פי' בקונטי' שיאכל בנו עם האב בשכר פעולת האב וקשה דמאי פריך [א] בנו אמאי חייב הא ולאי מקח גמור הוא ומאי קאמר נמי דמיחזי כמקח אלא נראה בשכרו היינו תחתיו [ב] ואיצטריך להתנות [ג] שיאכל הכן כמו שירלה אפילו יאכל יותר מן האב והא דפריך ואי אמרת משלו הוא אוכל אמאי חייב היינו אמאי חייב בכל מה שיאכל דהא לא הוה לו לחייבו אלא במה שאוכל יותר מן האב:

הרי גרסינן בספרים שלנו **אלא אי אמרת משל שמים הוא אוכל אמאי פודה ומאכילן איסורא לא זכי ליה כו'.** אבל אי משלו הוא אוכל אמי שפיר שהרי הוא כאילו התנה עמו מעיקרא [ד] כדפרישית [ה] לעיל ומשני משום דמיחזי כמקח טעות ור"ח פי' אמאי פודה ומאכילן יאכלו בלא פדייה כיון דמשל שמים אוכל ומשני איסורא לא זכי ליה רחמנא [ה] ולגירסא זו קשה דאכתי הוה ליה למיפרך אמאי אוכלין כלל דהכי פריך בסמוך גבי נתפרסו עגוליו והוה ליה לשנויי משום דמיחזי כמקח טעות כדמשני בסמוך: **א"ה** גדולים נמי. אע"ג במעלה להן מזונות ומשל שמים הוא אוכל אמי שפיר דקולן בגדולים דכיון דזן אותם מחלי בלב שלם אלא אי אמרת בשאין מעלה להן מזונות אמאי קולן לגדולים דאין מתרצין בלב שלם כיון שאינו זן אותם אלא מיראה הן עושין ואוסיפ הן ומשני גדולים אפילו כשאין זן מחלי בלב שלם: **מאי** לאו אידי ואידי במעלה להן מזונות. אע"ג דשפיר אוקי כבר מתני' באין מעלה להן מזונות השתא דאייתי ברייתא דלריכים לאוקמה במעלה להן מזונות סבירא ליה לאוקמה מתני' דומיא דברייתא: **במאי** אוקימתא לברייתא במעלה להן מזונות קטנים נמי ניקון. מהדר נמי אמאי דמוקי מעיקרא אידי ואידי במעלה כו' דבין מעיקרא ובין השתא מוקמת ברייתא במעלה להן מזונות: **לא** זכי ליה רחמנא. לאו דוקא נקט רחמנא דמדרבנן הוה מלאיתא קטן ושכרו לאביו אלא כלומר לא זכו ליה רבנן ורי"ן גרים לא זכו ליה רבנן אי נמי נקט רחמנא משום בתו דמן התורה מעשה ידיה שלו ועבדה לא זכי ליה רחמנא [ו]:

דכוותיה

[א] הרי זה אוכל ופטור מן המעשר [ב] על מנת שאוכל אני ובני או שיאכל בני בשכרי הוא אוכל ופטור ובנו אוכל וחייב ואי אמרת משלו הוא אוכל בנו אמאי חייב אמר רבינא משום דמיחזי כמקח תא שמע [ג] השוכר את הפועל לעשות בנטע רבעי שלו הרי אלו לא יאכלו ואם לא הודיעם פודה ומאכילן ואי אמרת משל שמים הוא אוכל אמאי פודה ומאכילן איסורא לא זכי להו רחמנא התם משום דמיחזי כמקח טעות אימא סיפא [ד] נתפרסו עגוליו נתפתחו חביותיו הרי אלו לא יאכלו [ה] ואם לא הודיען מעשר ומאכילן ואי אמרת משל שמים הוא אוכל אמאי מעשר ומאכילן איסורא לא זכי להו רחמנא [ו] וכי תימא הכא נמי משום דמיחזי כמקח טעות בשלמא נתפרסו עגוליו מיחזי כמקח טעות אלא נתפתחו חביותיו מאי מקח טעות איכא מידע ידע דאיטביל להו למעשר אמר רב ששת שנתפתחו חביותיו לבור והתניא [ז] יין משירד לבור כר' עקיבא דאמר משיקפה דאמרו ליה לא הוה ידעינן ונימא להו איבעי לכו אסוקי אדעתייכו דלמא מקפה באתרא דההוא גברא דנגיד איהו מקפה והשתא דתני [ח] רב זביד בדבי ר' הושעיא יין משירד לבור ויקפה ור' עקיבא אומר [ט] משישלה בחביות אפי' תימא שלא נתפתחו חביותיו לבור דאמרו ליה לא הוה ידעינן דמשלי ונימא להו איבעי לכו אסוקי אדעתייכו דלמא משלי באתרא דההוא דשריק ההוא משלי תא שמע [י] קוצץ אדם על ידי עצמו על ידי בנו ובתו הגדולים על ידי עבדו ושפחתו הגדולים ועל ידי אשתו מפני שיש בהן דעת אבל אינו קוצץ לא על ידי בנו ובתו הקטנים ולא על ידי עבדו ושפחתו הקטנים ולא על ידי בהמתו מפני שאין בהן דעת קא סלקא דעתך במעלה להן מזונות אי אמרת בשלמא משל שמים הוא אוכל משום הכי אינו קוצץ אלא אי אמרת משלו הוא אוכל קטנים נמי נקוץ להו הכא במאי עסקינן בשאין מעלה להן מזונות אי הכי גדולים נמי גדולים ידעי וקא מחלי והא תנא ר' [יא] הושעיא קוצץ אדם על ידי עצמו ועל ידי אשתו אבל לא על ידי בהמתו ועל ידי בנו ובתו הגדולים אבל לא ע"י בנו ובתו הקטנים וקוצץ ע"י עבדו ושפחתו הכנענים בין גדולים ובין קטנים מאי לאו אידי ואידי במעלה להן מזונות ובהא קא מיפלגי דמר סבר משלו הוא אוכל ומר סבר משל שמים הוא אוכל לא דב"ע משלו הוא אוכל ולא קשיא [יב] כאן בשאין מעלה להן מזונות וברייתא במעלה להן מזונות במאי אוקימתא במעלה להן מזונות אי הכי קטנים נמי נקוץ להו צערייהו דבנו ובתו הקטנים לא זכי ליה רחמנא במאי אוקימתא למתני' בשאין מעלה להן מזונות

הניחא

הרי זה אוכל ופטור. דכיון דעומדות לקנות לא נגמרה מלאכתן: **אני ובני.** שאינו נשכר לבעל הבית: **או ע"מ שיאכל בני בשכרי.** שקבלת לי: **הוא אוכל ופטור.** שהתורה זיכתה לו כלקט שכחה ופאה שפטורין מן המעשר: **ובנו אוכל וחייב.** במעשר דהוה ליה כלוקח מקח אלא נגמרה מלאכתו: **ואי אמרת משלו הוא אוכל.** ושכרו הוא ואפילו הכי פטוריה רחמנא מכנפשך [ד] דדרשינן ליה [ה] מה נפשך אוכל ופטור אף פועל אוכל ופטור: **בנו אמאי חייב.** הא בשכר אביו הוא אוכל כאביו: **משום דמיחזי כי מקח.** הואיל ואתני. אבל אכילה דידיה דאינו בתנאי אע"ג דבשכר הוא לא דמיא למקח: **הרי אלו לא יאכלו.** דבעי חומה דגמר קודש קודש ממעשר ובתחילה על מנת כן נשכרו לו: **ואם לא הודיען.** מתחילה לעשות עמו בנטע רבעי פודה ומאכילן: **למקח טעות.** ואילמלי הודיען לא היו נשכרים לו: **נתפרסו עגוליו.** קליעות שדלסן בעיגולין ונגמרה מלאכתן למעשר ונפלו ונתפרסו ולריך לחזור ולדרסן: **הרי אלו לא יאכלו.** דאין פועל אוכל בדבר שנגמרה מלאכתו למעשר כדתניא לעיל (דף פט.) יצא הבודל בתמריס וכו': **נתפתחו חביותיו.** שניטלו מגופותיהם ושכרו לסותמן: **הרי אלו לא יאכלו.** דנגמרה מלאכתן למעשר: **ואם לא הודיען.** לקמן פריך גבי חביות מאי אודעינהו בעי: **בשלמא נתפרסו עגוליו איכא מקח טעות.** שכשאומר להן תחילה השתכרו לי לדרוס בעיגולין סבורים היו שזו תחלת דריסתן ועדיין לא נגמרה מלאכתן: **מידע ידעי דאיטביל למעשר.** דמשירד לבור הוי יין למעשר: **שנפתחו חביותיו לבור.** שנפסקו לבור וסבורין היו שלא הוליאוהו משם משירד מן הגת לתוכו: **והתניא יין משירד לבור.** הוי גמרו למעשר והרי ירד: **משיקפה.** משיקפאו החרלנים על פי הבור כשמתחיל להיות חומס וזוטלין הזגין ומשליכן: **דאמרו ליה לא הוינא ידעין.** דמקפי: **איבעי לכו לאסוקי כו'.** משאמרתי לכם שאני שוכר אתכם למשכו מן הבור וכיון דלא אסוק אדעתייכו סבור וקבול: **הוא דנגיד.** המושכו מן הבור: **משישלה בחביות.** משנתן בחביות והוא חומס ורתיחתו עולה ומקלת שמרין קופלין למעלה וקודם שיגופו אותן חביות שולין אותן רתיחות ומשליכן: **דמשלי.** כבר נישולו רתיחותיו ממנו לחוץ: **דשריק.** הסותמו במגופות: **קולן.** ליטול מעות ולא יאכל: **על ידי עצמו.** בשביל עצמו: **מפני שיש בהן דעת.** וידעי וקא מחלי: **במעלה להן מזונות.** ושכר פעולתן שלו: **אי אמרת משל שמים הוא אוכל משום הכי איכו קולן.** ע"י עבדיו הקטנים דאין לפועל קטן זכות אלא כשנותן לתוך פיו: **אלא אי אמרת משלו הוא אוכל.** דתוספת שכר הוא: **אמאי איכו קולן.** כי היכי דאגרייהו דידיה אכילתן נמי דידיה: **שאין מעלה להן מזונות.** ואף שכרן אינו שלו. וקא סלקא דעתך אין הרב יכול לומר לעבד עשה עמי ואיני זוך ופלוגתא היא במסכת גיטין (דף יב.). והכמתו משום לאו דחסימה שאפילו הוא עצמו דש בה דישה שלו אינו רשאי לחסמה: **והתני ר' אושעיא קולן אדם על ידי עצמו ועל ידי אשתו אבל לא על ידי בהמתו.** משום חסימה: **וקולן על ידי בניו הגדולים.** אבל לא הקטנים: **וקולן על ידי שפחתו ועבדו וכו'.** קשיא עבדים קטנים לעבדים קטנים דמתני': **אידי ואידי.** מתני' ובריתא: [ט] **דמר סבר.** תנא דמתניתין: **משל שמים הוא אוכל.** הלכך אית להו למרייהו זכייה באכילתן דאפילו שלהן אינה עד שיתנה לפיהן: **אי הכי.** בנו ובתו נמי נקוץ להו: **במאי אוקימתא וכו'.** ולעולם משלו הוא אוכל ומשום דאינו מעלה קאמר לא יקוץ:

הניחא

מוסף רש"י

משיקפה. הוי גמר מלאכה לענין מעשר ליאסר בו שתיית חרבי. משיקפה לשון לף כמו קפף תהומא דמסכת סוכה (נג.). שלפין החרלנים על היין כשהוא נח בבור (ע"ז נו.). **בדבי ר' הושעיא.** בממני' דבי ר' הושעיא (שם).

רבינו חננאל

אמאי פודה ומאכילן, יאכלו בלא פדייה. ומשני איסורא לא זכי ליה רחמנא.

מוסף תוספות

א. ואי אמרת משלו הוא אוכל. תוס' הרא"ש. ב. כלומר מה שזכתה לי תורה שאוכל בשכרי יאכל בני תחתי. תוס' הרא"ש. ג. דאע"ג דמשלו הוא אוכל צריך להתנות. תוס' הרא"ש [עי' מהרי"ב]. ד. ליתן לו. תוס' הרא"ש. ה. ולא גריס משום דמיחזי כמקח טעות. תוס' הרא"ש [ועי' מהר"ם בגמ']. ו. נהי דזכי בצער חבלות בדיעבד, לא זכה לו שיקוץ לצערה לכתחלה. מעכ"ל [ועי' רש"ם].

ז) [לקמן נג.], ח) רש"לגא גרס וכ"ת רק להו רחמנא הכא נמי [ע"ש], ט) ע"ז ט., י) [שם], יא) לקמן נג., יב) בכתי', תני רבי אושעיא, יג) בכתי' מתניתין, יד) [דברים כג], טו) [לעיל פז:], טז) צ"ל דההוא. רש"ש, יז) צ"ל ומר. רש"ש, יח) ע"א, ד"ה אי אמרת,

הניחא וכו'. פלוגתא במסכת גיטין: **אלא אידי ואידי כשאין מעלה.** דכולי עלמא משלו הוא אוכל והא פליגי וכו': ה"ג **ולר' יוחנן וכו'.** ולא גרסי' אי הכי גדולים נמי דהא אמרן ידעי ומחלי: **משל שמים הוא אוכל. ואפי' מעלה מזונות לא מצי קייץ אקטנים: ומאי קולץ דר' אושעיא מזונות.** שיתן להם מזונות מעיקרא הרבה שלא יוכלו לאכול מן העגבים: **נקוץ לה.** דתמניא לעילי' רשאי בעל הבית להתיר פקיע עמיר וכו': **מר סבר.** תנא דברייתא משלו הוא אוכל ולרבי יוחנן בין כשמעלה מזונות ובין שאין מעלה מזונות וכר פלוגתייה מוקי לה במעלה. ותנא דידן סבר משל שמים הוא אוכל ואפילו מעלה מזונות נמי לא מצי קייץ: **מתני' מהלכות מדינה.** כבר נהגו כן: **גמ' לא שנו.** דאין שומרין אוכלין מן התורה: **אלא שומרי גנות ופרדסין.** דהוה ליה מחובר ב) בשעה שאין גמר מלאכה הלכך מן התורה לא אכיל ואכיל מהלכות מדינה וכ"ש עושה במחובר כגון מנכש דאכיל ממנהג המדינה: **אבל שומרי גיתות וערימות.** עד שלא גגמרה מלאכתן למעשר אוכל אף מן התורה כדין עושה בתלוש: **ושמואל אמר לא שנו.** דאכלי מיתת מהלכות מדינה אלא שומרי תלוש אבל שומרי מחובר אפילו מהלכות מדינה לא דמשמר לאו עושה מעשה הוא הלכך לא אכיל מדאורייתא: **המשמר פרה אדומה.** משמיטתה ועד כיונס אפרה: **מטמא בגדים שעליו.** דתנן (פרה פ"ד מ"ד) כל העוסקין בפרה מתמילה ועד סוף מטמאין בגדים: **גזירה שמא יזיז בה אבר.** ורבנן הוא דגזרו על הטומאה ולאו מדאורייתא: **מקשאות.** שגדילין בהן קישואין: **ארבעה ומשה מקשאות.** של ממשה אנשים: **אמאי אוכל.** הא אמרת שומרי מחובר אפילו מהלכות מדינה לא אכלי אלא על כרחך כעושה מעשה דמי ואכלי מיהא מהלכות מדינה כי מתני' מכלל דשומרי תלוש אפילו מדאורייתא נמי אכלי: **בעקורין שנו.** עקורין משרשיהן עם קישואין שבהם להכי קרי ליה מקשאות ולא קרי ליה קישואין ומשום דשומרי תלוש הם אכלי מהלכות מדינה כי מתני': **בשלא ניטל פקם שלהן.** מר לעיל בפרקין (דף פח:) דקישואין משיפקום: **לשמואל מסתברא.** דעושה במחובר כשעה שאינה גמר מלאכה אפילו מהלכות מדינה לא אכיל וכ"ש שומרי מחובר דהוי שעה שאינה גמר מלאכה ולאו עושה מעשה הוא ומתני' בשומר תלוש: **מכלל דאיכא דלא אכיל מן התורה ואכיל מהלכות מדינה.** מדלא תנא אלו אוכלין סתמא. ומאי ניהו אי עושה במחובר בשעה שאינה גמר מלאכה או עושה בתלוש בשעה שגגמרה מלאכתו או דבר שאין גדולו מן הארץ: **אימא סיפא ואלו שאינן אוכלין.** וקתני הכי ג) מאי אינן אוכלין אי נימא שאין אוכלין וכו': **אלא ואלו שאינם אוכלין כלל.** מהשתא על כרחך מן התורה דתני בריש דאשמעינן דאיכא אחרינא דאכיל ולא מן התורה במשמר תלוש **עד שלא** שגגמרה מלאכתו למעשר קאמר דכיון דאינו עושה מעשה לא אכיל מן התורה ואכיל מהלכות מדינה דאילו במשמר במחובר ליכא לאוקמא דהא אפילו עושה מעשה ממש קתני סיפא דלא אכיל כלל בשעה שאינה גמר מלאכה וכ"ש משמר: **מתני' שומר חנם נשבע על הכל.** על כל המאורעות הכתובות בשאר שומרים לחיוב הוא נשבע שכך עלתה לו ופטור. ולקמן בהשואל (דף לד:) ילף לכולה מתני' מקראי: **על הכל.** גניבה ואבידה ואונסין: **גמ' מי איכא דליה ליה ארבעה שומרין.** על כרחך ארבעה מיני שומרין אשכחן: **מאן תנא שוכר כשומר שכר דמי.** דקתני מתני' בתרוייהו פטורין מאונס ומשלמין גניבה ואבידה: **רבה בר אבוה.** תנא מתני' שוכר כילד משלם ר' מאיר אומר כשומר חנם: **חיוסא.** בהמות: **שריג.** החליקה: הא

דכוותיה גבי בהמתו תבן לקוץ לה. ה"ה דהוה מצי למיפרך מדנו וכתו הקטנים אי נמי א) כיון דלאו בני מחילה הינהו לאו כל כמיניה לגערם כלל: **אלא** בהא קא מפלגי מר סבר משלו הוא אוכל ומר סבר משל שמים הוא אוכל. ולר' יוחנן אידי ואידי באין מעלה להן מזונות: **לא** שנו **אלא** שומרי גנות ופרדסים. דאין אוכלין מן התורה משום דלאו גמר מלאכה הוא והא דאמרי' לעיל (דף פט.) המנכש בבצלים כו' ב) וכן לעדר ולקשקש תמת הזיתים הרי זה לא יאכל היינו מן התורה אבל מהלכות מדינה אכיל ג): **אי** הכי ארבעה שומרין שלשה הוו.

הא מ) אי הכי אין בו אי אמרת בשלמא דמעיקרא ד) נמי הוה מצי לאקשויי הכי וכן יש הרבה בגמרא ה) וכגון

הניחא ו) למאן דאמר אין הרב יכול לומר לעבד עשה עמי ואיני זנך שפיר אלא למאן דאמר א) יכול הרב לומר לעבד עשה עמי ואיני זנך מאי איכא למימר אלא אידי ואידי בשאין מעלה להן מזונות ובהא פליגי דמר סבר יכול ומר סבר אין יכול ורבי יוחנן דאמר יכול הרב שביק מתניתין ועביד כברייתא אלא דכולי עלמא משל שמים הוא אוכל ולא מצי קצייץ ומאי קוצץ דאמר רבי הושעיא מזונות דכוותיה גבי בהמתו תבן נקוץ לה אלא בהא קמיפלגי דמר סבר משלו הוא אוכל ומר סבר משל שמים הוא אוכל: **מתני'** ב) קוצץ אדם על ידי עצמו על ידי בנו ובתו הגדולים על ידי עבדו ושפחתו הגדולים על ידי אשתו מפני שיש בהן דעת ג) אבל אינו קוצץ על ידי בנו ובתו הקטנים ולא על ידי עבדו ושפחתו הקטנים ולא על ידי בהמתו מפני שאין בהן דעת ד) השוכר את הפועלים לעשות בנטע רבעי שלו הרי אלו לא יאכלו אם לא הודיען פודה ומאכילן ה) נתפרסו עגוליו נתפתחו חביותיו הרי אלו לא יאכלו אם לא הודיען מעשר ומאכילן ו) שומרי פירות אוכלין מהלכות מדינה אבל לא מן התורה: **גמ'** שומרי פירות אמר רב לא שנו אלא שומרי גנות ופרדסין אבל שומרי גיתות וערימות אוכלין מן התורה קסבר משמר כעושה מעשה דמי ושמואל אמר ז) לא שנו אלא שומרי גיתות וערימות אבל שומרי גנות ופרדסים אינן אוכלים לא מן התורה ולא מהלכות מדינה קא סבר משמר לאו כעושה מעשה דמי מתיב רב אחא בר רב הונא ח) המשמר את הפרה מטמא בגדים ואי אמרת משמר לאו כעושה מעשה דמי אמאי מטמא בגדים אמר רבה בר עולא ט) גזירה שמא יזיז בה אבר מתיב רב כהנא י) המשמר ארבעה וחמשה מקשאות הרי זה לא ימלא כריסו מאחד מהן אלא מכל אחד ואחד אוכל לפי חשבון ואי אמרת משמר לאו כעושה מעשה דמי אמאי אוכל אמר רב שימי בר אשי כ) בעקורין שנו עקורין והלא נגמרה מלאכתן למעשר שלא ניטל פיקם שלהם אמר רב אשי כוותיה דשמואל מסתברא דתנן ל) ואלו אוכלין מן התורה העושה במחובר לקרקע בשעת גמר מלאכה ובתלוש כו' מכלל דאיכא דלא קא אכיל מן התורה אלא מהלכות מדינה אימא סיפא ואלו שאינן אוכלין מאי אינן אוכלין אילימא שאין אוכלין מן התורה אלא מהלכות מדינה היינו רישא אלא לאו שאין אוכלין לא מן התורה ולא מהלכות מדינה ומאי ניהו מ) לעושה במחובר לקרקע בשעה שאין גמר מלאכה וכל שכן שומרי גנות ופרדסות: **מתני'** נ) ארבעה שומרים הן שומר חנם והשואל נושא שכר והשוכר נ) שומר חנם נשבע על הכל נ) והשואל משלם את הכל ע) ונושא שכר פ) והשוכר נשבעים על השבורה ועל השבויה ועל המתה ומשלמין את האבידה ואת הגניבה: **גמ'** צ) מאן תנא ארבעה שומרים אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה רבי מאיר היא אמר ליה רבא לרב נחמן מי איכא דלית ליה ארבעה שומרין אמר ליה הכי קאמינא לך מאן תנא שוכר כנושא שכר רבי מאיר היא והא רבי מאיר איפכא שמעינן ליה ק) דתניא שוכר כיצד משלם ר' מאיר אומר כשומר חנם ר' יהודה אומר כשומר שכר רבה בר אבוה איפכא קתני אי הכי ארבעה שלשה נינהו אמר רב נחמן בר יצחק צ"ד שומרין ודיניהם שלשה ההוא רעיא דהוה קא רעי חיותא אגודא דנהר פפא שריג חדא מיניייהו ונפלת למיא אתא לקמיה דרבה ופטריה אמר מאי הו"ל למעבד הא

מוסף רש"י

יכול הרב לומר לעבד. כגעבד, עשה עמי. מלאכה, ואיני זנך. אלא חזור על הפתחים (גיטין יב.). **קוצץ אדם.** ליטול מעות ולא יאכל (לעיל צב:). **על ידי עצמו.** כשכיל עצמו (שם, ריומא לא:). **מפני שיש בהן דעת.** וידעי וקא מחלי (לעיל צב:). **בנטע רבעי שלו הרי אלו לא יאכלו.** דבעי חומה, דגמר קודש קודש ממעשר, ומתחילה על מנת כן נשכרו לו (שם). **אם לא הודיען.** מתחילה לעשות עמו בנטע רבעי (שם). **ואלו.** פועלין, אוכלין. ממה שעוסקין בו (לעיל פז). **בשעת גמר מלאכה.** כשתולשין אותו (שם). בשעה שאין גמר מלאכה. כגון המנכש בצלים (לעיל פז:). **נושא שכר.** שומר בשכר (שבועות מט:). **נשבע על הכל.** שלא פשע (שם) אם לא פשע (לעיל לד:). **משלם את הכל.** כל הנך דמיתנו במתני' שכר שנייה ומתה וגניבה ואבדה, אבל מתה מחמת מלאכה פעוה, דלאו לאוקמה בכילתא שייה (שבועות מט:). **נשבעים.** שכן הוא שלא פשעו בה ושלא שלחו בה יד (לקמן צד:). **מאן תנא ארבעה שומרין.** לקמן מפרש לה (שבועות מט:). **ר' מאיר היא.** לקמן מפרש (שם). **מי איכא דלית ליה ארבעה שומרין.** על כרחיהו ארבעה הם, זה בחנם חם בשכר, זה שואל חם שוכר (שם). **שוכר.** בהמה, כיצד משלם. דשומר חנם ושומר שכר כמיני, שוכר לא כמיני, ומהו דין חיוב לענין גניבה ואבידה, פטור לו מייב (לעיל פ:). **ר' מאיר אומר כשומר חנם.** דקא יהיב אגר מלאכתו ואינו נוטל שכר על שמירתו (שם). **ר' יהודה אומר כשומר שכר.** דאזל והנאתו הוא אלא אע"פ שנתן שכר פעולתו שומר שכר הוא, דאי לא יהיב שכר הוי שואל ומייב בגונסין, השתא דיהיב ליה אגרא לא הוי שואל והוי שומר שכר (שם). **אי הכי ארבעה שלשה נינהו.** הני ג' הוי גרסינן, ולא גרסינן אי הכי, וכיון לר"מ וכיון לר' יהודה פרכינן לה (שבועות מט:).

מוסף תוספות

א. בנו ובתו הקטנים ניחא. תוס' הרא"ש. ב. אין פועל אוכל בהן הואיל ולא נגמרה מלאכתן. ר"פ. ג. [ד]כיון שהשומר אוכל מהלכות מדינה במחובר הוא הדין למנכש ועודר, ונקטיה תנא בשומרים לרבותא. ריטב"ם. ד. לר' יהודה. תוס' הרא"ש.

רבינו חננאל

והילכת' כשמואל. דרב אשי דהוא בתר' מוקים סתמ' כוותיה. **ואוקימנה** הם אלו שאין אוכלין לא [מן התורה ולא] מהילכות מדינה [מאי] ניהו [במחובר לקרקע] שלא בשעת גמר מלאכה וכל שכן שומרי גנות] ופרדיסים. **מתני'ן. א)ארבעה** [שומרים הם, שו]מר חנם והשואל נושא שכר [וה]שוכ[ר. שומ]ר חנם נשבע על הכל וכו'. ואוקימנה ארבעה ודיניהם שלשה לדברי הכל, דתניא שוכר [כ]יצד משל[ם] ר' יוסי ב) אומ' כשומר חנ[נם, ר' י]הודה או[מ' כש]ומ[ר שכר. רבה בר אבה [אמ'], אי[פכא קת]ני. ת[הוא] **רעי[א]** דהוה [מ]עבר חיותא אגודנ[א ד]נהר פפ[א, שריג חדא מיניי[הו [נפ]ל למיא, ופטרי[ה] רבא מ' מאי [הויא ליה למע]בד

ב) ל"ל ר' מאיר.

צא א מיי' פ"ט מהל' עבדים הל' ז סמג עשין פב טוש"ע י"ד סי' רסז סעיף כ וסעיף כח:

צב ב ג מיי' פ"ב מהל' שכירות הלכה יד סמג עשין לא טוש"ע ח"מ סי' שלו סעיף י:

צג ד מיי' שם הל' ז:

צד ה מיי' שם הלכה ו סמג שם טוש"ע שם פרק ה:

צה ו ז מיי' שם הל' ט טוש"ע שם סעיף ו:

צו ח ט מיי' פ"ה מהל' פרה אדומה הל' ג סמג עשין רלב:

צז י כ מיי' פ"ב מהל' שכירות הל' יא סמג עשין לא טוש"ע ח"מ סי' שלו סעיף ח:

צח ל מיי' שם הל' ג ועי' בהגהות ומ"מ טוש"ע שם סעיף ב:

צט מ נ מיי' פ"ל שם הלכה ג ב ופ"ד מהל' שאלה ופקדון הלכה ג סמג עשין פט טוש"ע ח"מ סי' רלא סעיף ג:

ק ס מיי' פ"ל מהלכות שכירות הל' ב ופ"ל מהל' שאלה ופקדון הל' ג סמג שם טוש"ע ח"מ סי' שמ סעיף ג:

קא ע מיי' פ"ל מהל' שכירות הל' ב סמג שם טוש"ע ח"מ סי' שג סעיף ב ג:

קב פ מיי' שם סמג שם טוש"ע ח"מ סי' שז סעיף ג:

קג צ מיי' שם הלכה ג ופ"ב הלכה ג:

תלמוד בבלי מהדורת נהרדעא החדש, באדיבות הוצאת ח. וגשל, © כל הזכויות שמורות

ובא זאב וטרף. [א]בשעת משלחת זאבים ור' יהודה היא דאמר זאב אחד לאונס: **אי הכי אמאי פטור תחילתו בפשיעה וסופו באונס הוא.** וא"ת נלמדי נמי דמוקי לה בעידנא דעיילי לינשי מי נימא והא מ"מ אם היה יכול להציל חייב אלמא תחילתו בפשיעה הוא וי"ל דלא חשיב ליה פשיעה אלא גניבה ואבידה [ב] ויש ללמוד מכאן דתחילתו דכעין גניבה ואבידה וסופו באונס דפטור ומהא דאמר רב דהמפקיד (לעיל דף לו. וש"ס) אפי' שומר שכר שמסר לשומר חנם פטור לפי שמסר לבן דעת אין ראיה דאפילו סבר רב דתחילתו בכעין גניבה ואבידה וסופו באונס חייב אפילו הכי פטור דאין לנו לומר שודאי שומר חנם לא ישמור מגניבה ואבידה רק מפשיעה והוה ליה תחילתו בכעין גניבה ואבידה אלא סתם בן דעת רגיל לשמור הרבה אפילו מדבריס שאינו חייב ושמא אפילו מסרו לשומר חנם ופטריה מפשיעה פטור דלא חשיב תחילתו בפשיעה בהכי: **איבעי לך לעבורי חדא חדא.** נראה דלא חשיב לה פשיעה מהאי טעמא אלא כעין גניבה ואבידה [ג] ומחייב מטעמא דאדעתא דהכי יהבי לך אגרא דתיגטור נטירותא יתירתא כרב חסדא ורבה בר רב הונא ואתי בר נטירותא מדמייתי לה הכא ואתי שפיר דקאמר בשמוך כבר לוחו קמאי שרלו לפטור מדרבה דאם לא כן אמאי לוחו דמילתא דפשיטא הוא שהן חייבים דאפילו שומר חנם חייב וסבר רב פפא דהכא כרבא דפרק הכונס (ב"ק דף נח.) דאמר משום דאיבעי לך לעבורי חדא חדא נאו אמר סתם דהוי פשיעה גבי נפלה לגינה: **אמר רבה התם גברי דפרמוסקי הוו.** אפילו גרים רבא אתי שפיר אע"ג דרבא מוקי בהגחל קמא (שם דף קח:) מילתא דרב הונא בר אבין שקדם ונשבע אבל היכא דלא נשבע אפילו שומר חנם עושה עמו דין ואינו נשבע [ד] הכא לדברי האומר חייב ולא לא סגיא ליה: **דאי רמא קלא הוו [אתו] מצלין ליה.** והשתא אפילו לא הוכר הגנב הוה חייב כיון דפשע ולא נקט גמרא הוכר הגנב אלא משום התלמידים שהיו סבוריס למשוס דהוכר הגנב חייביה:

סיגפה ומתה אינו אונס. תימה דפשיטא דפשיעה גמורה הוא וי"ל דקמ"ל דאפילו יש לתלות ולומר שמתה גם בשביל דבר אחר [ה] אפילו הכי חייב דלא היה לו לסגפה: אימא הא נטר כדנטרי אינשי אמר ליה אביי אלא מעתה על למתא בעידנא דעיילי אינשי הכי נמי דפטור אמר ליה אין גנא פורתא בעידנא דגנו אינשי הכי נמי דפטור א"ל אין איתיביה [ו] אלו הם אונסין ששומר שכר פטור עליהן כגון [1] ותפל שבא ותקחם ואת הנערים הכו לפי חרב אמר ליה התם בחזני מתא איתיביה עד מתי שומר שכר חייב לשמור עד כדי [2] הייתי ביום אכלני חורב וקרח בלילה א"ל התם נמי בחזני מתא אמר ליה [ז] אטו יעקב אבינו חזן מתא הוה דאמר ליה ללבן נטרי לך נטרורותא יתירתא כחזני מתא איתיביה [ח] [א]רועה שהיה רועה והניח עדרו ובא לעיר בא זאב וטרף ובא ארי ודרס אין [ט] אומדים אילו היה שם היה מציל אלא אומדין אותו אם יכול להציל חייב ואם לאו פטור מאי לאו דעל בעידנא דעיילי אינשי לא [י] דעל בעידנא דלא עיילי אינשי אי הכי אמאי פטור [כ] תחילתו בפשיעה וסופו באונס חייב דשמע קל אריה ועל אי הכי אומדין אותו מאי הוה ליה למעבד [3] היה לו לקדם ברועים ובמקלות אי הכי מאי איריא שומר שכר [ל]אפי' שומר חנם נמי דהא מר הוא דאמר שומר חנם שהיה לו לקדם ברועים ובמקלות ולא קידם חייב [מ] שומר חנם בחנם [נ] שומר שכר בשכר ועד כמה [ס] עד כדי דמיהן והיכן מצינו בשומר שכר שחייב באונסין [ע] [פ]דהדר שקיל דמיהן מבעל הבית א"ל רב פפא לאביי אי הכי מאי אהני ליה מינה נפקא מינה לכושרא דחיותא אי נמי לטרחא יתירתא רב חסדא ורבה בר רב הונא [צ] לא סבירא להו הא דרבה דאמרי להכי יהבי לך אגרא לנטורי לי נטירותא יתירתא בר אדא סבולאה הוי קא מעבר חיותא אגמלא דנרש דחפה חדא לחברתה ושדיתה במיא אתא לקמיה דרב פפא חייביה אמר ליה מאי הוה לי למעבד א"ל [ק] אבעי לך לעבורי חדא חדא א"ל ידעת ביה בבר אחתיך דמצי למעבר חדא חדא א"ל כבר צוותו קמאי דקמך ולא איכא דאשגח בהו איבו אפקיד כיתנא בי רוניא אזל שבו שמטיה מיניה לסוף הוכר הגנב אתא לקמיה דרב נחמן חייביה לימא פליגא דרב הונא בר אבין [ר] דשלח רב הונא בר אבין [ש]נגנבה באונס ואח"כ הוכר הגנב אם שומר חנם הוא רצה נשבע רצה עושה עמו דין אם שומר שכר הוא עושה עמו דין ואינו נשבע אמר רבא [ת]התם גברי דפרמוסקא הוו קיימי דאי רמא קלא הוו אתו ומצלין ליה: **מתני'** [א]זאב אחד אינו אונס שני זאבים אונס רבי יהודה אומר בשעת משלחת זאבים אף זאב אחד אונס [ב]שני כלבים אינו אונס ידוע הבבלי אומר משום רבי מאיר מרוח אחת אינו אונס משתי רוחות אונס [ג]הלסטים הרי זה אונס [ד]הארי הדוב והנמר והברדלס והנחש הרי אלו אונס [ה]אימתי בזמן שבאו מאליהן אבל הוליכן למקום גדודי חיה ולסטים אינו אונס [ו]מתה כדרכה הרי זה אונס סגפה ומתה אינו אונס [ז] [ח]עלתה לראשי צוקין ונפלה הרי זה אונס [ט]העלה לראשי צוקין ונפלה ומתה אינו אונס: **גמ'** והתניא זאב אחד אונס אמר רב נחמן בר יצחק ההיא בשעת משלחת זאבים ורבי יהודה היא: הלסטים הרי זה אונס: אמאי לוקי גברא להדי גברא אמר רב [י]בלסטים מזויין איבעיא להו לסטים מזויין ורועה מזויין מהו מי אמרינן אוקי גברא להדי גברא או דלמא האי מסר נפשיה והאי לא מסר נפשיה [כ]מסתברא דהאי מסר נפשיה והאי לא מסר נפשיה אמר ליה אביי לרבא אשכחיה רועה ואמר ליה גנבא סריא בדוכתא פלניא יתיבינן כך

[א] בכמה כת"י ליתא דאמר ליה. ובכ"י דכן איתא תיבות אמר לי נוסף בהמשך הגמ', אין דאמר ליה. [ב] נעיל מפ. [ע"ש] לקמן קו:, [ד] [ל"ל אומנים בכי"ש וכ"ש בכי"ף ומ"ש], [ה] [נעיל לו: וש"נ], [ו] [כ"ק מה.], [ז] שם קמ:, [ח] נעיל לו:, [ט] אומ לפטור כל"ל. [י] כל"ל, [כ] ברש"י על הרי"ף, ולסטים, [ל] ברש"י על הרי"ף, המקום, וכן הוא ברש"י בתענית כב.

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה הא נטר וכו' ולין זה אבידה:

גליון הש"ם

גמ' דהדר שקיל דמיהן. עיין ב"ק דף נח ע"א תוס' ד"ה א"נ: **במשנה הארי הדוב.** עי' לקמן דף ק"ו ע"א תוס' ד"ה ממיני:

מוסף רש"י

בא זאב וטרף ובא ארי ודרס. זאב טורף, נופל הטרף לאורו, אבל אינו טורפה אלא דורסה במקומה ואוכלה (לעיל מא.). **נגנבה באונס.** בלסטים מזוין, דשומר שכר פטור בו, ואח"כ הוכר הגנב. ויכול לטפוז ולהוציאו מידו (ב"מ קח:). **רצה נשבע.** והבעלים יפרעו מן הגנב, רצה עושה עמו דין. משלם לבעלים והוא יפרע מן הגנב (שם). **אם שומר שכר הוא.** אע"ג דפטור בלסטים מזוין, הכא הואיל והוכר הגנב ולא יפסיד לגנב, עליו לטרוח אחריה, לפיכך הוא יגלם לבעלים ויחזור ויפרע מן הגנב (שם). עושה עמו דין. יגלם, דמלוה עליו לחזור אחר המזיק (שם). העלה לראשי צוקין. שומר שהעלה לראשי הסיס חדיס ומשופעים, ונפלה ומתה אינו אונס. אלא פשיעה, דדרכה ליפול (לעיל לו:).

רבינו חננאל

ה[א] נטר כד[נט]רי אנ[י]נשי. וכן אי [נ]ל [למתא בע]ידנא דעילי אינשי, וגנא בעידנ[א דגנו אינשי], סבר רבה דפטור. ומותבינן [ע]ליה מיהא, [אלו אונסים ש]שומר שכר פטור כגון [ר]תפל שבא ותקחם]ם. ודחי רבא ואמ', התם (ברוזאני) [בחזאני מ]תא. פיר' שומרי המדינות שחייבין לשמור [שמירה י]תירתא. ועוד אותבינן עד מתי שומ[מר ש]כר חייב לשמור, עד כדי הייתי ביום [אכלני חורב]. ודחינן התם בחזני מתא. תוב [מותבינן], רועה [שהני]ח עדרו ובא ארי ודרס [זאב וטרף], אומ' אותו אם יכול להציל חייב ואם ל[לא פ]טור. [ואוקימנה דעל בעידנא ד]לא [עילי א]ינשי.

תורה אור השלם

1 וְתִפֹּל שְׁבָא וַתִּקָּחֵם וְאֶת הַנְּעָרִים הִכּוּ לְפִי חָרֶב וְאִמְּלָטָה רַק אֲנִי לְבַדִּי לְהַגִּיד לָךְ:
איוב א טו

2 הָיִיתִי בַיּוֹם אֲכָלַנִי חֹרֶב וְקֶרַח בַּלָּיְלָה וַתִּדַּד שְׁנָתִי מֵעֵינָי: בראשית לא מ

לעזי רש"י

פוטיי"ש. חולדה.

מוסף תוספות

א. וא"ת והא אמרי' במשנתנו [בסוף העמוד] זאב אחד אינו אונס, והיכי אמרי' הכא ואם לאו פטור, וי"ל דמיירי הכא. ר"פ. ב. וכי אמרינן תחלתו בפשיעה וסופו באונס חייב דוקא בפשיעה גמורה שאפי' ש"ח חייב עליה אבל היכא דלא הוי פשיעה גמורה אע"ג דלשומר שכר לא הוי נטירותא מעליא, כיון שסופו באונס פטור. כ"ן, [וה"פ] בשלמא לדידי דאוקימנא בדעל בעידנא דעיילי אינשי אין זו פשיעה גמורה אלא כגנבה ואבדה וכל שתחלתו בגנבה ואבדה וסופו באונס פטור, אלא לדידך דמוקמת לה בדעל בעידנא דלא עיילי אינשי א"כ תחלתו בפשיעה וסופו באונס הוא ואמאי פטור. ריטב"ם. ג. ולא אמר כן אלא בשומר שכר. רמב"ן. ד. והכא מעיקרא הוכר הגנב. ריטב"ם. ה. [כגון] דמתה כדרכה. ריטב"ם: כתוס' הרא"ש כתוס.

מסורת הש"ס

(א) תוספתא פ"ח ה"ז, (ב) בכמה כת"י ליתא דאמר ליה. (ג) נעיל מפ. [ע"ש] לקמן קו:, (ד) [ל"ל אומנים בכי"ש וכ"ש בכי"ף ומ"ש], (ה) [נעיל לו: וש"נ], (ו) [כ"ק מה.], (ז) שם קמ:, (ח) נעיל לו:, (ט) אומ לפטור כל"ל. (י) כל"ל, (כ) ברש"י על הרי"ף, ולסטים, (ל) ברש"י על הרי"ף, המקום, וכן הוא ברש"י בתענית כב.

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה הא נטר וכו' ולין זה אבידה:

גליון הש"ם

גמ' דהדר שקיל דמיהן. עיין ב"ק דף נח ע"א תוס' ד"ה א"נ: **במשנה הארי הדוב.** עי' לקמן דף ק"ו ע"א תוס' ד"ה ממיני:

מוסף רש"י

בא זאב וטרף ובא ארי ודרס. זאב טורף, נופל הטרף לאורו, אבל אינו טורפה אלא דורסה במקומה ואוכלה (לעיל מא.). **נגנבה באונס.** בלסטים מזוין, דשומר שכר פטור בו, ואח"כ הוכר הגנב. ויכול לטפוז ולהוציאו מידו (ב"מ קח:). **רצה נשבע.** והבעלים יפרעו מן הגנב, רצה עושה עמו דין. משלם לבעלים והוא יפרע מן הגנב (שם). **אם שומר שכר הוא.** אע"ג דפטור בלסטים מזוין, הכא הואיל והוכר הגנב ולא יפסיד לגנב, עליו לטרוח אחריה, לפיכך הוא יגלם לבעלים ויחזור ויפרע מן הגנב (שם). עושה עמו דין. יגלם, דמלוה עליו לחזור אחר המזיק (שם). העלה לראשי צוקין. שומר שהעלה לראשי הסיס חדיס ומשופעים, ונפלה ומתה אינו אונס. אלא פשיעה, דדרכה ליפול (לעיל לו:).

רבינו חננאל

ה[א] נטר כד[נט]רי אנ[י]נשי. וכן אי [נ]ל [למתא בע]ידנא דעילי אינשי, וגנא בעידנ[א דגנו אינשי], סבר רבה דפטור. ומותבינן [ע]ליה מיהא, [אלו אונסים ש]שומר שכר פטור כגון [ר]תפל שבא ותקחם]ם. ודחי רבא ואמ', התם (ברוזאני) [בחזאני מ]תא. פיר' שומרי המדינות שחייבין לשמור [שמירה י]תירתא. ועוד אותבינן עד מתי שומ[מר ש]כר חייב לשמור, עד כדי הייתי ביום [אכלני חורב]. ודחינן התם בחזני מתא. תוב [מותבינן], רועה [שהני]ח עדרו ובא ארי ודרס [זאב וטרף], אומ' אותו אם יכול להציל חייב ואם ל[לא פ]טור. [ואוקימנה דעל בעידנא ד]לא [עילי א]ינשי.

כך וכך אגשים. עמנו במקום שאנו רועים שם ואם תבא לגזול תמות: **זוקפא.** קלעים המקלעים באבן: **פסיקא לן.** פסוקות וקבועות עלינו להיות עמנו בכל יום: **הרי הוגין.** שהזכיר לו המקום שהבהמות שם והשיאו לבא על ידי שגילדו: **מתני' כל המפנה על מה שכתוב בתורה וכו'.** בגמרא מפרש להו: **כל תנאי שיש בו מעשה בתחילתו.** שהקדים מעשה שעליו לעשות לתנאי שהוא שואל ממנו כגון הרי מעשה זה שלך אם תעשה דבר פלוני. דלא דמי לתנאי בני גד ובני ראובן אם יעברו ונתתם (במדבר לב) היינו תנאי קודם למעשה. אם תעשה לי הדבר הזה אשובה אריעה לאחך (בראשית ל) היינו תנאי שאואל ממנו קודם למעשה שעליו לעשות: **תנאו בטל.** והוי מעשה מקויים ואע"פ שלא קיים בעל התנאי את התנאי: **וכל תנאי שאפשר לו לקיימו תנאו קיים.** אם תנאו קודם למעשה הוא הא לא אפשר לקיימו תנאו בטל והמעשה קיים ובגמרא מפרש לה: **גמ' בדבר שבממון.** שאר וכסות: **אפילו פימא.** ריש"א דקתני מתנה שומר חנם להיפטר משבועה ר"מ והאי לאו מתנה על מה שכתוב בתורה הוא אלא שאמר לו לי אפשי להיות שומר שלך אלא בכך ושומר לא נחית לשמירה עד דמשיך לבהמה והאי כי משיך כבר פירש על מנת שאין לו עליו שבועה ולא שיעבד נפשיה לירד בתורת שומרין אלא למקלת ולמה שירד ירד אבל המקדש את האשה מכי אמר לה הרי את מקודשת לי איקדשה לה [8] וכי אמר לה על מנת שאין לך עלי מתנה על מה שכתוב בתורה דאין אישות לחצאין וכי תפוס קדושין לגמרי תפוס והוה מתנה על מה שכתוב בתורה: **בדברים.** בתמיה: **זו דברי ר' יהודה בן פימא.** דקתני דאפשר לקיומי הא לי אפשר לקיומי תנאו בטל: **כמפליגה בדברים.** שאין בלבו לשום תנאי אלא להקניטה בעלמא מרחקה ודוחה אותה בדברים: **מפני' נמי דיקא.** דסתמא לן כרבי יהודה בן תימא:

הדרן עלך השוכר את הפועלים

השואל. ה"ג **השואל את הפרה ושאל בעליה עמה או שכר בעליה עמה.** לא גרסינן שכירות בכולה מתניתין גבי פרה אלא גבי בעלים דאשמעינן היכא דפרה שאולה כל היכא דהוו בעלים עמו במלאכתו בין בשאילת גופו ובין שנשכר אצלו קיימא ביה אם בעליו עמו) אבל בפרה שכורה לא אשמעינן מתניתין דפטור בבעלים אבל מבריתא [9] שמעינן לה: אבל

כך וכך גברי איכא בהדן כך וכך כלבי איכא בהדן כך וכך זוקתא פסיקא לן ואזל ושקל מינה מאי א"ל [1]הרי הוליכן למקום גדודי חיה ולסטים: **מתני'** [2]מתנה שומר חנם להיות פטור משבועה והשואל להיות פטור מלשלם [3]נושא שכר והשוכר להיות פטורין משבועה ומלשלם [4]כל המתנה על מה שכתוב בתורה תנאו בטל [5]וכל תנאי שיש מעשה בתחילתו תנאו בטל [6]וכל שאפשר לו לקיימו בסופו והתנה עמו מתחילתו תנאו קיים: **גמ'** אמאי מתנה על מה שכתוב בתורה הוא וכל המתנה על מה שכתוב בתורה תנאו בטל הא מני ר' יהודה היא דאמר [7]בדבר שבממון תנאו קיים [8]דתניא האומר לאשה הרי את מקודשת לי על מנת שאין ליך עלי שאר כסות ועונה הרי זו מקודשת ותנאו בטל דברי ר"מ רבי יהודה אומר בדבר שבממון תנאו קיים ומי מצית מוקמת לה כר' יהודה אימא סיפא כל המתנה על מה שכתוב בתורה תנאו בטל אתאן לר"מ הא לא קשיא לעולם ר' יהודה היא וסיפא בדבר שאינו של ממון אימא סיפא כל תנאי שיש בו מעשה בתחילתו תנאו בטל מאן שמעת ליה דאית ליה הא סברא ר"מ דתניא אבא חלפתא איש כפר חנניא אמר משום ר"מ תנאי קודם למעשה הרי זה תנאי מעשה קודם לתנאי אינו תנאי אלא כולה ר"מ היא ושאני הכא [9]דמעיקרא לא שעבד נפשיה תנא [10]ה[11]ומתנה [12]שומר שכר להיות כשואל במאי בדברים אמר שמואל [13]בשקנו מידו ור' יוחנן אמר אפילו תימא [14]בשלא קנו מידו [15]בההיא הנאה דקא נפיק ליה קלא דאיניש מהימנא הוא גמיר ומשעבד נפשיה: וכל שאפשר לו לקיימו בסופו וכו': אמר רב טבלא אמר רב זו דברי רבי יהודה בן תימא אבל חכמים אומרים אע"פ שאי אפשר לו לקיימו בסופו והתנה עליו מתחילתו תנאו קיים [16]דתניא הרי זה גיטך ע"מ שתעלי לרקיע על מנת שתרדי לתהום על מנת שתבלעי קנה של מאה אמה על מנת שתעברי את הים הגדול ברגליך [17]נתקיים התנאי הרי זה גט לא נתקיים התנאי אינו גט רבי יהודה בן תימא אומר כזה גט כלל א"ר יהודה בן תימא כל שאי אפשר לו לקיימו בסופו והתנה עליו מתחילתו אינו אלא כמפליגה וכשר אמר רב נחמן אמר רב [18]הלכה כרבי יהודה בן תימא אמר רב נחמן בר יצחק מתני' נמי דיקא דקתני כל שאפשר לו לקיימו בסופו והתנה עליו מתחילתו תנאו קיים הא אי אפשר לו לקיימו תנאו בטל שמע מינה:

אימא סיפא כל תנאי שיש מעשה בתחילתו תנאו בטל אתאן לר' מאיר. הכא משמע דלא כפי' הקונטרס דפי' בסוף פרק מי שאחזו (גיטין דף עה. ד"ה משום) דאפילו רבנן דרבי מאיר מודו דבעינן תנאי קודם למעשה גבי הא דקאמר אלא אמר רבא משום דהוי מעשה קודם לתנאי:

אמר רב נחמן בר יצחק מתני' נמי דיקא כו'. וא"ת מאי קמ"ל רב נחמן הא רב אמר לעיל דאמר רבי יהודה בן תימא ועוד מה שייך דיקא מה שהוא בהדיא ואיכא למימר דלא שמיע ליה דרב ושייך נמי דיקא כיון שאינו בפירוש במשנה אבל קשה דהוה ליה למימר כל שאי אפשר לו לקיים תנאו בטל כי איך דריש ורבא לומר [19][עוד] דרב נחמן הוה ידע להא דרב ומפרש מנליה לרב דמתניתין כוותיה דהא איכא למימר דאתי ככולי עלמא ולקי אריש דקתני דכל המתנה על מה שכתוב בתורה תנאו בטל ויהיב טעמא משום דכל תנאי שאפשר לקיימו בסופו דוקא הוי תנאי קיים אבל מתנה על מה שכתוב בתורה שאי אפשר לו לקיימו תנאו בטל והתנה עליו מתחילתו נמי קאי אריש דקתני וכל שיש בו מעשה מתחילתו תנאו בטל דוקא התנה עליו מתחילתו תנאו קיים שהתנאי קודם למעשה ודייק [20]א דאתיא כרבי יהודה בן תימא מדקתני כל דאי סיומא דריש הוא לא הוה ליה למימתי כל אלא ואם אפשר לקיימו בסופו והתנה עליו מתחילתו תנאו קיים אלא ודאי סיפא מילתא באפי נפשיה הוא ושוס חידוש אתא לאשמועינן אם כן ודאי אתא למידק אפשר אין לא אפשר לא ופי' רבינו שמואל אין נראה לר"י כלל לכך לא כתבתיו [21]ב:

הדרן עלך השוכר את הפועלים

השואל את הפרה:

(שייך לע"ג) **פרה במשיכה ובעלים באמירה** [1]. הק' ריב"ס דאמר לקמן בפירקין (דף לז.) שאנא טבחא ואומנא וספר מתא כולהו בעידן עבידתייהו כשאלה בבעלים דמו משמע דשלא בעידן עבידתייהו לא הוי שאלה בבעלים וי"ל דלאו דוקא בעידן עבידתייהו אלא בשעת הליכתן או אפילו מזמנים עצמן ליך ולעשות חשוב בעידן עבידתייהו [2] אבל ודאי משעת אמירה של קודם פסק [3] מלאכה לא חשוב שאילה בבעלים כדאמרינן בס"פ האומנין (לעיל דף פח.) לסוף איגלגלי מילתא דהכיא שעתא שכרא הוי שתי ולא הוי פשיעה בבעלים:

תנן

קיח א מיי' פ"ג מהל' שכירות הל' ה סמג עשין פט טוש"ע ח"מ סי' שג סעיף ז:
קיט ב מיי' פ"ב שם הל' ט סמג עשין שם טוש"ע ח"מ סי' לח סעיף ח:
קכ ג [מיי' שם] סמג שם טוש"ע ח"מ סי' שה סעיף ד:
קכא ד מיי' פ"ו מה' אישות הל' ט ופי"ב הל' ז סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' לח סעיף ה בהגה"ה:
קכב ה ו מיי' שם פ"י הל' ב טוש"ע שם סעיף ב:
קכג ז מיי' שם הל' ט ופ"ב מהל' שכירות הל' ט סמג שם טוש"ע שם סעיף ה:
קכד ח ט מיי' פ"ב מהל' שכירות הל' ט סמג עשין פט טוש"ע ח"מ סי' לא סעיף מז:
קכה י מיי' פ"ו מהל' אישות הל' ז סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' לח סעיף ב וסי' קמג סעיף יב:
א כ מיי' פ"א מהל' שכירות הל' ג ופ"ב מהל' שאלה ופקדון הל' א סמג עשין פט טוש"ע ח"מ סי' שמו סעיף א:
ב ל מיי' פ"א שם ופ"ב שם טוש"ע שם סעיף ב:

תורה אור השלם

1 אם בְּעָלָיו עִמּוֹ לֹא יְשַׁלֵּם אִם שָׂכִיר הוּא בָּא בִּשְׂכָרוֹ: שמות כב יד

מוסף תוספות

א. רב נחמן. תוס' הרא"ש. ב. [עיי' שטמ"ק בשם תוס' שאנ"ץ שמביאו]. ג. אלמא משעת אמירה מיקרי שאילה בבעלים אע"פ שלא התחיל במלאכה. פסקי הרא"ש סי' י'. ד. והכא נמי ה"ק כיון ששיעבד עצמו לעשות עם השואל מיד, אע"פ שעדיין לא התחיל במלאכה, כיון שאינו פונה לעשות מלאכה אחרת, משעת אמירה קרינא ביה עמו במלאכתו. כ"פ [ועי' מהר"ם]. ה. בתוס' הרא"ש איתא "עפקי" וכן הגיה הרש"ש בתוס', ועי' מהר"ם.

גליון הש"ם

גמ' ומתנה ש"ש. בתוס' לעיל נח. ד"ה אר"י היה נסם הגירסא פה ש"ח וכן הוא בהגהת אשרי כאן. ולגירסתנו ש"ש ר"ל דלרבותא נקט הכי אף ד"ל דלאו משום דנפק קלא עביד כמ"ש בהגהת אשרי: **שם בההיא הנאה.** עיין לעיל דף נח. תוס' ד"ה אר"י:

מוסף רש"י

על מנת שאין לך עלי שאר. מזון ועונה. תשמיש, הרי זו מקודשת ותנאו בטל. דאין אדם מתנה על מה שכתוב בתורה והוי קידושי המעשה מעשה והתנאי כמאן דליתיה, דהמעשה בלא תנאי דמי (רשב"ם ב"ב קכו:). **בדבר שבממון.** שאר וכסות (כתובות נו.) דאיכן למחילה הוי תנאי קיים אבל עונה לעגלה דגופא הוא לא אתיהיב למחילה (קדושין יט: ולעיל נא.) עונת תשמיש מגוה היא ולעגלה דגופא הוא (רשב"ם ב"ב קכו:). **תנאו קיים.** הקדושין קדושין ויש לה עליו עונה אבל לא שאר וכסות (שם). **כמפליגה.** דוחה אותה לעגלה בדברי הבאי (גיטין 19.).

הדרן עלך השוכר את הפועלים

רבינו חננאל

כל המתנה על מה שכתב' בתורה **תנאו בטל.** הא אוקימ' כר' יהוד' ובדבר שאינו של ממון כגון ביטול עונה וכיוצא בה. ירושלמי (בפירקין ה"ד) תני כל המתנה על מה שכתוב בתורה תנאי ממון תנאו קיים. זה ששנינו כל **תנאי שהוא מעשה בתחילתו תנאו בטל,** אע"ג דלא אשכחן לה אלא לר"מ דאמ' תנאי קודם למעש' תנאו קיים מעשה קודם לתנאי תנאו בטל, הילכתא בהא כר"מ, משו' דתני לה גבי הילכתא, דהא מתני' סתמי היא וכולהו הילכתא נינהו. **ודחינן לה ואוקימנה ואפי'** לר"מ, ומודה ר"מ במתנה ש"ח להיות פטור

הדרן עלך השוכר את הפועלים

השואל את הפרה [2]ושאל בעליה עמה או שכר בעליה עמה [3]שאל הבעלים או שכרן ואחר כך שאל את הפרה ומתה פטור שנאמר [1]אם בעליו עמו לא ישלם

אבל

וכר', ומתני' ד"ה היא דמעיקרא לא שעבידו נפשיהו. פי' כיון שהתנה ש"ח להיות פטור משבועה והשואל מלשלם וכר', דלא ירדו לה בשמירה של תורה ולא שעבדו עצמן ואינם חשובין מן השומרין של תורה, וכגון הנח ותיב נטר דמי, ואינו דומה למקדש את האשה שחלו עליו קידושין וכשמתנה שלא תזון ושלא לכסות בא לבטל הכתוב, לפיכך תנאו בטל. [**תנא מתנה שומר חנם להיות כשואל.**] להיות חייב באונסין. והלכה כר' יוחנן. **ירושלמי.** זה הכלל שהיה ריב"ת אומר כל דבר שאי אפש' להתקיים, כגון ע"מ שתעלי לרקיע וכו' וכיוצא בהן, והתנה עמה, לא נתכוון אלא להפליגה בדברים והגט כשר, בין התנה בפה בין בכתב, כל המתקיים בפה מתקיים בכתב.

תלמוד בבלי מהדורת נהרדעא החדש, באדיבות הוצאת ח. וגשל, © כל הזכויות שמורות